

Vergaderjaar 1999–2000

26 800 V

Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2000

Nr. 123

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 5 september 2000

Met verwijzing naar de brief van de griffier van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken van 31 augustus jl. bied ik u hieronder een schets van de belangrijkste recente ontwikkelingen in de Russische Federatie.

Hervormingsbeleid

President Poetin heeft in de maanden sinds zijn inauguratie op 7 mei op verschillende terreinen belangrijke initiatieven genomen. De rode draad daarin is zijn streven de effectiviteit van de overheid en de consistentie in beleid te vergroten, en hiermee tevens transparantie en rechtszekerheid te bevorderen. Ook in zijn «State of the Union» op 8 juli benadrukte hij de noodzaak het centrale staatsgezag te versterken teneinde een grotere rechtszekerheid en rechtsgelijkheid, in de gehele Federatie, te garanderen.

In dit kader zijn allereerst de hervormingen van belang die inmiddels zijn doorgevoerd in de federale structuur van het land. Er is een nieuwe bestuurslaag ingevoerd met gouverneurs-generaal die met name toezicht dienen te houden op naleving op lagere bestuursniveaus van federaal beleid en centrale regelgeving. De samenstelling van de Federatieraad (Eerste Kamer, tot op heden samengesteld uit hoofden van subjecten van de Federatie en voorzitters van regionale parlementen) verandert en er is een – geclausuleerde – mogelijkheid geschapen voor de president om regionale leiders, die in hun bestuur onvoldoende consistentie verzekeren met federaal beleid, te ontslaan. Hiermee zijn enerzijds de mogelijkheden verminderd voor regionale leiders om druk uit te oefenen op Moskou, anderzijds is hun afhankelijkheid van Moskou toegenomen.

Voorts heeft Poetin in een bijeenkomst met een aantal van de zgn. «oligarchen» aangegeven dat hij een te directe inmenging uit deze hoek in de politiek niet zal accepteren. Hij liet doorschemeren geen grootschalige heroverweging van afgeronde privatiseringsprocessen na te streven, maar sloot tegelijkertijd juridische actie tegen individuele bedrijven niet uit.

Poetin heeft herhaaldelijk de noodzaak genoemd een mondighe burgermaatschappij, die zijn eigen verantwoordelijkheid neemt, en een vrije pers hun rol te laten spelen in de ontwikkeling van het land. Hoe deze wens zich in de praktijk verhoudt tot het streven naar versterking van het staatsgezag en naar steviger controle op processen in het land, valt nog niet met zekerheid vast te stellen. Het is duidelijk dat ook de internationale gemeenschap dit nauwgezet zal moeten blijven volgen.

De nieuwe regering onder leiding van premier Kasjanov concentreert zich vooral op economische en sociaal-economische taken. Sinds eind 1999 is gewerkt aan een economisch beleidsplan voor de middellange termijn (10 jaar), waarover echter achter de schermen nog steeds zware discussies plaatsvinden. Naar verwachting wordt binnenkort een concreet plan voor de korte termijn – anderhalf jaar – gepubliceerd, met daarin een aantal prioritaire structurele hervormingen. Poetin en zijn regering lijken er van doordrongen dat de huidige relatief voorspoedige ontwikkelingen in de Russische economie conjunctureel van aard zijn en dat zij de structurele zwakte van de staatshuishouding niet wegnemen. Een belangrijk wapenfeit van de nieuwe President en regering is ondertussen de belastingwetgeving die deze zomer werd aangenomen en die een voorzichtig begin vormt van noodzakelijke hervormingen in de belastingsector.

Bij al deze beleidsvoornemens en plannen is de grote vraag uiteraard in hoeverre deze ook daadwerkelijk gerealiseerd zullen kunnen worden. Er bestaan vele belangengroepen die het met onderdelen van dit beleid niet eens zijn en die implementatie ervan zullen trachten tegen te werken. Ook binnen de regering en binnen Poetins presidentiële administratie zijn de verhoudingen tussen diverse groepen en stromingen nog niet uitgekristalliseerd.

Zoals ik uw Kamer eerder berichtte streeft Nederland in Europees verband naar ondersteuning juist van het transitieproces en van de hervormingen waarvoor, zoals hierboven aangegeven, al een concrete aanzet is gegeven. Hierop sluit het verzoek van de Algemene Raad van juli jl. aan de Commissie goed aan om de programmering van het TACIS-programma weer ter hand te nemen, specifiek gericht op ondersteuning van institutionele en economische hervormingen en van democratisering, versterking van het maatschappelijk middenveld en de ontwikkeling van onafhankelijke media. Het moge duidelijk zijn dat ook het al dan niet nakomen van Russische toezeggingen aan de internationale gemeenschap inzake Tsjetsjenië bij een politieke beoordeling van de uiteindelijke Commissie-voorstellen een rol zal blijven spelen.

De ramp met de Koersk

De ramp met de Koersk was, behalve een menselijke tragedie, ook een politieke tegenslag voor Rusland en voor Poetin zelf. Het gebrek aan openheid en het ontbreken van coördinatie bij de reddingspogingen wekten zorg, zowel internationaal als binnenslands. Door nog geen politieke consequenties te trekken uit het gebeurde («ik wil geen zondebokken aanwijzen») maar eerst een onderzoek in te stellen, lijkt Poetin vooral de gemoederen tot bedaren te willen brengen en vermoedelijk zelf beter inzicht te willen krijgen in de gang van zaken. Een interessante ontwikkeling is dat naar aanleiding van dit ongeluk voor het eerst op bredere schaal in uiteenlopende media behoorlijke kritiek is geuit op het regeringsbeleid.

Nederland heeft Rusland aangeboden een haalbaarheidsstudie te financieren naar de berging van de Koersk. Wanneer dit aanbod zal worden

geaccepteerd, zal Nederland een bedrag van vermoedelijk f 500 000 beschikbaar stellen.

Tsjetsjenië

De situatie in Tsjetsjenië blijft bijzonder onrustig. Met grote regelmaat doen zich in en direct rond de republiek doelgerichte aanslagen, hindertlagen en gewapende schermutselingen voor, waarbij aan beide zijden slachtoffers vallen. Deze incidenten tonen dat het de Russische autoriteiten veel moeite kost effectieve volledige controle uit te oefenen over het gebied, hetgeen ook de vestiging van een doelmatig burgerbestuur bemoeilijkt. Bovendien bestaat ook onder Moskou-getrouwe Tsjetsjenen diepe verdeeldheid, die zich mede gemanifesteerd heeft binnen het door Moskou geïnstalleerde burgerbestuur. Bij recente verkiezingen voor de nog vacante Doemazetel voor het Tsjetsjeense kiesdistrict werd een relatief onafhankelijke kandidaat gekozen. Dit kan worden opgevat als een signaal van gebrek aan vertrouwen onder de Tsjetsjeense bevolking in het huidige door Moskou geïnstalleerde, en onderling verdeelde bewind. Overigens mogen aan deze verkiezingen niet te veel conclusies verbonden worden. Lang niet alle kiesgerechtigden hebben hun stem kunnen en/of willen uitbrengen, onder meer als gevolg van door veiligheidsmaatregelen beperkte bewegingsvrijheid. De informatieverstrekking vooraf was summier, een aanzienlijk deel van de uitgebrachte stemmen behoorde toe aan permanent in Tsjetsjenië geleverde Russen uit andere delen van Rusland en de opkomst varieerde sterk per streek.

Het is Moskou tot dusver onmogelijk gebleken een vorm te vinden om, voldoende representatieve, Tsjetsjeense vertegenwoordigers bijeen te brengen die een draagvlak hebben bij althans een aanzienlijk deel van de Tsjetsjeense bevolking. Daarmee blijft een politieke oplossing vooralsnog moeilijk bereikbaar en zal de impasse in de militaire situatie naar verwachting voorlopig eveneens blijven bestaan.

Het ICRC, VN-organisaties en enkele internationale non-gouvernementele organisaties hebben toegang tot Tsjetsjenië en kunnen daar, zij het met moeite, onder meer hulpgoederen distribueren. Over de voorwaarden voor daadwerkelijke terugkeer van de OVSE Assistance Group naar Tsjetsjenië worden nog steeds zonder resultaat moeizame onderhandelingen gevoerd.

In het licht van het voortdurende conflict in Tsjetsjenië blijft Nederland met EU-partners aandringen op nakoming van alle eerder door Rusland gedane toezeggingen, met name t.a.v. daadwerkelijke toegang van internationale organisaties, waaronder de Assistance Group van de OVSE, een systematisch onafhankelijk onderzoek naar mensenrechtenschendingen en het tot stand brengen van een politieke oplossing. Ook binnen de Raad van Europa blijft de situatie in Tsjetsjenië nadrukkelijk op de agenda.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
J. J. van Aartsen